

ที่ สค 0001/1090

สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
128 อาคารพญาไทพลาซ่า ถนนพญาไท กทม. 10400

10 มิถุนายน 2552

เรื่อง ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เรื่อง ข้าวธัญญาหารแห่งชาติ
กราบเรียน นายกรัฐมนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จำนวน 1 ชุด

ด้วยสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยคณะทำงานการเกษตร อาหาร และ
สหกรณ์ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของข้าวฐานะที่เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศและเป็นส่วน
สำคัญของวัฒนธรรมไทย จึงได้ดำเนินการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องข้าวเพื่อจัดทำเป็น
ความเห็นและข้อเสนอแนะ เสนอต่อคณะรัฐมนตรี

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้พิจารณาเห็นชอบการศึกษาดังกล่าว และมี
มติให้เสนอความเห็นและข้อเสนอแนะเรื่อง ข้าวธัญญาหารแห่งชาติ ต่อคณะรัฐมนตรี โดยมีข้อเสนอแนะ
สำคัญ 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการผลิต ด้านทุน ด้านราคา ด้านการตลาด และด้านนโยบาย

(รายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย)

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหากผลการพิจารณาเป็นประการใด ขอได้โปรด
แจ้งให้ทราบในโอกาสแรกด้วย จะเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(นายโคทม อาริยา)

ประธานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำนักกิจการสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

โทร. 0-2612-9222 ต่อ 212

โทรสาร 0-2612-9152

**ความเห็นและข้อเสนอแนะ
ของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
เรื่อง ข้าวธัญญาหารแห่งชาติ**

1. ความเป็นมา

ข้าวเป็นอาหารหลักสำคัญในชีวิตประจำวันของคนไม่น้อยกว่า 114 ประเทศทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชากรที่อาศัยอยู่ในทวีปเอเชียและแอฟริกาบางส่วน จากหลักฐานทางโบราณคดียืนยันว่ามนุษย์เราบริโภคข้าวมานานกว่า 16,000 ปี ส่วนคนไทยบริโภคข้าวเป็นอาหารหลักกันมาไม่น้อยกว่า 5,500 ปี¹ และทั่วโลกมีข้าวกว่า 120,000 สายพันธุ์ นอกเหนือจากการนำข้าว มาเป็นอาหารแล้วพบว่าข้าวยังเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมหลากหลาย อย่างมีการพบเมล็ดข้าวเปลือกในหลุมศพของชาวอียิปต์โบราณ ตามถ้ำต่าง ๆ ในประเทศจีน การบายศรีสู่ขวัญ การรับขวัญข้าว การเฉลิมฉลองหลังจากการเก็บเกี่ยว พิธีสำคัญพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ

จากการรวบรวมข้อมูลเรื่องข้าวของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่าปี 2550-2551 ชาวนาทั่วโลกผลิตข้าวเปลือกได้มากกว่า 627 ล้านตัน ในพื้นที่ 960 ล้านไร่ และปลูกในเอเชียถึงร้อยละ 87 ของพื้นที่ปลูก ประชากรประเทศต่างๆ ใช้บริโภคภายในมากถึง 427 ล้านตัน ส่งออกไปยังประเทศต่างๆ เพียง 29 ล้านตัน เท่านั้น สำหรับผลผลิต กล่าวได้ว่าจีนเป็นผู้ผลิตรายใหญ่สุดของโลก คือผลิตได้ 129.5 ล้านตัน ข้าวสาร (ร้อยละ 45.6) อินเดียผลิตได้อันดับรองลงมามากถึง 34 ล้านตัน (ร้อยละ 21.8) อันดับสามได้แก่ บังกลาเทศผลิตได้ 29 ล้านตัน (ร้อยละ 6.8) เวียดนามผลิตได้ 23.26 ล้านตัน (ร้อยละ 5.5) ส่วนประเทศไทยผลิตได้ 18.40 ล้านตัน (ร้อยละ 4.4) ประเทศพม่า 10.66 ล้านตัน (ร้อยละ 2.5) ฟิลิปปินส์ผลิตได้ 10.01 ล้านตัน (ร้อยละ 2.3) และประเทศอื่นๆ ผลิตได้ 77.43 ล้านตัน (ร้อยละ 17.6)

ส่วนประเทศผู้ส่งออกข้าวสำคัญช่วงปี 2549-2550 มีดังนี้ ประเทศไทยส่งออกข้าวสูงสุดจำนวน 9.5 ล้านตัน ข้าวสาร (ร้อยละ 31.1) อันดับรองลงมาคืออินเดีย 5.0 ล้านตัน (ร้อยละ 16.3) สำหรับเวียดนามส่งออก 4.52 ล้านตัน (ร้อยละ 14.8) สหรัฐอเมริกา 3.04 ล้านตัน (ร้อยละ 9.9) ปากีสถาน 2.6 ล้านตัน (ร้อยละ 8.2) จีนแม้ผลิตได้มากที่สุดแต่ใช้เพื่อบริโภคภายในมากที่สุดเช่นกัน จึงส่งออกเพียง 1.34 ล้านตัน (ร้อยละ 4.4) อียิปต์ 1.21 ล้านตัน (ร้อยละ 4.0) ประเทศอื่น ๆ รวมกันส่งออก 3.298 ล้านตัน (ร้อยละ 10.8)

สำหรับประเทศผู้นำเข้าข้าวรายสำคัญปี 2549-2550 มีดังนี้ ประเทศฟิลิปปินส์ 1.9 ล้านตัน (ร้อยละ 6.2) อินโดนีเซีย 1.9 ล้านตัน (ร้อยละ 6.2) ไนจีเรีย 1.7 ล้านตัน (ร้อยละ 5.5) บังกลาเทศ 1.5 ล้านตัน (ร้อยละ 4.9) อิหร่าน 1.1 ล้านตัน (ร้อยละ 3.6) และประเทศอื่น ๆ รวมกันนำเข้า 22.413 ล้านตัน (ร้อยละ 73.4)

¹ คนไทยในที่นี้หมายถึงคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ — แผ่นดินที่เป็นที่อยู่อาศัยของคนไทยปัจจุบัน รวมทั้งคนไทยที่อพยพมาจากถิ่นอื่น จึงเห็นความสำคัญ of ข้าว ได้นำข้าวมาประกอบพิธีกรรมต่างๆ

ในส่วนของผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของประเทศต่างๆ จากข้อมูลของ USDA² (พยากรณ์ ณ เดือน กุมภาพันธ์ 2552) ปีการผลิต 2551/2552 ประเทศอียิปต์ผลิตได้สูงสุดคือ 1,650 กก./ไร่ (พื้นที่ปลูก 3.625 ล้านไร่) สหรัฐอเมริกา 1,229 กก./ไร่ (พื้นที่ปลูก 7.5 ล้านไร่) เปรู 1,272 กก./ไร่ (พื้นที่ปลูก 1.94 ล้านไร่) เกาหลีใต้ 1,118 กก./ไร่ (พื้นที่ปลูก 5.88 ล้านไร่) ญี่ปุ่น 1,053 กก./ไร่ (พื้นที่ปลูก 10.44 ล้านไร่) จีน 1,058 กก./ไร่ (พื้นที่ปลูก 182.50 ล้านไร่) และเวียดนาม 781 กก./ไร่ (พื้นที่ปลูก 45.56 ล้านไร่) สำหรับประเทศไทยผลิตได้เพียง 440 กก./ไร่ โดยมีพื้นที่ปลูก 66.88 ล้านไร่

จะเห็นว่าผลผลิตต่อไร่ของชาวนาไทยค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งอีกหลายประเทศ แม้ไทยสามารถส่งออกข้าวมากที่สุดและต่อเนื่องมาหลายปี กล่าวคือเราผลิตข้าวได้ประมาณ 28-30 ล้านตัน ข้าวเปลือก/ปี คิดเป็นเงินมูลค่า 180,000-200,000 ล้านบาท/ปี และข้าวสามารถทำรายได้นำเงินเข้าประเทศถึง 80,000-120,000 ล้านบาท/ปี ขณะเดียวกันเกษตรกรชาวนาไทย เป็นกลุ่มประชากรที่มีรายได้ต่ำมาก จากการสำรวจของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรในฤดูนาปี ปีการผลิต 2547/2548 รายได้ของชาวนาได้เพียง 594 บาท/เดือน/คน ต่ำกว่าเส้นความยากจนในปี 2548 ซึ่งมีค่า 1,230 บาท/เดือน/คน (ประเสริฐ โกศลวิตร, สถานภาพชาวนาไทยในปัจจุบัน : เอกสารประกอบการประชุมเวทีข้าวไทย 2551) โดยไม่ต้องกล่าวถึงคุณภาพชีวิตภาวะหนี้สิน ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เป็นผลให้ประชากรที่อยู่ในกลุ่มอาชีพทำนากำลังกลายเป็นกลุ่ม “ผู้สูงวัย” เพิ่มมากขึ้น พื้นที่การทำนาลดลงตามลำดับ จะโดยเหตุขาดแรงจูงใจ นโยบายที่ขาดความสมดุล แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ยังไม่ถูกนำมาแปลงเป็นนโยบายสู่การปฏิบัติ ทั้งที่ข้าวเป็นพืชอาหารหลักสำคัญสุดของคนไทย แต่หลายประเด็นปัญหาของชาวนายังไม่ได้รับการเยียวยา แก้ไขและส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ วิถีชีวิตวัฒนธรรมและสังคมหลายด้าน

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงมอบหมายให้คณะทำงานการเกษตร อาหารและสหกรณ์ ศึกษาปัญหาข้อเท็จจริงและจัดทำความเห็นและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อเสนอต่อสภาที่ปรึกษาฯ และต่อคณะรัฐมนตรีต่อไป

2. การดำเนินงาน

คณะทำงานการเกษตร อาหารและสหกรณ์ สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ดำเนินการเพื่อจัดทำความเห็นและข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรี เรื่อง ข้าวธัญญาหารแห่งชาติ ดังนี้

2.1 ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง จากเอกสารงานวิจัย เอกสารของทางราชการ หน่วยงานเอกชน ในด้านการผลิต การตลาด และแนวนโยบายของรัฐเกี่ยวกับเรื่องข้าว

2.2 ร่วมศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลด้านการผลิต การตลาด และแนวนโยบายของรัฐเกี่ยวกับเรื่องข้าว ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา ร่วมกับภาควิชาเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีปทุม

² ข้อมูลจาก USDA พยากรณ์ ณ เดือนกุมภาพันธ์ 2552 (ปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ ปีการผลิต 2551/2552)

2.3 การจัดสัมมนาระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องข้าว เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2551 ณ สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ผู้แทนจากภาครัฐ ภาคเอกชนในส่วนของผู้แทนสมาคมโรงสีข้าวไทย และสมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย ผู้แทนสมาคมชาวนาไทย ตลอดจนประชาชนทั่วไป

2.4 สรุป วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล ประมวลผลจัดทำเป็นความเห็นและข้อเสนอแนะของ สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เรื่อง ข้าวธัญญาหารแห่งชาติ เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณา

3. สาระสำคัญ ข้อวิเคราะห์ และประเด็นปัญหา

จุดกำเนิดและประวัติข้าวไทย

พันธุ์ข้าวที่มนุษย์เพาะปลูกใช้เป็นอาหารหลัก ปัจจุบันพัฒนามาจากข้าวป่าในตระกูล *Oryza gramineae* มีถิ่นกำเนิดในเขตร้อนชื้นของทวีป Gandwanaland เมื่อประมาณ 230-600 ล้านปีมาแล้ว จากนั้นกระจายจากเขตร้อนชื้นสู่แอฟริกา เอเชีย ออสเตรเลีย อเมริกากลางและอเมริกาใต้ ข้าวสามารถเจริญเติบโตได้ตั้งแต่ความสูงระดับน้ำทะเล 2,500 เมตรหรือมากกว่าทั้งในเขตร้อนและอบอุ่น ทั้งในที่ราบลุ่มจนถึงที่สูง ครอบคลุมพื้นที่ตั้งแต่เส้นรุ้งที่ 53 องศาเหนือถึง 35 องศาใต้ มนุษย์ได้คัดเลือกข้าวป่า ตามความต้องการของตน เพื่อให้สอดคล้องกับระบบนิเวศน์ เกิดข้าวพื้นเมืองมากมายหลายสายพันธุ์สามารถให้ผลผลิตสูง ปลูกได้ตลอดปี ก่อให้เกิดพันธุ์ข้าวปลูกสายพันธุ์ใหม่ๆ จากการผสมข้ามตามธรรมชาติ ซึ่งมีปริมาณกว่า 120,000 สายพันธุ์ทั่วโลก ข้าวที่ปลูกในปัจจุบันแบ่งออกเป็นข้าวแอฟริกาและข้าวเอเชีย

- ข้าวแอฟริกา (*Oryza glaberrima*) แพร่กระจายอยู่เฉพาะบริเวณเขตร้อนของแอฟริกาเท่านั้น
- ข้าวเอเชีย เป็นข้าวลูกผสมเกิดจาก *Oryza sativa* กับข้าวป่า มีถิ่นกำเนิดบริเวณประเทศอินเดีย (ซึ่งปลูกมาไม่น้อยกว่า 2,300 ปีก่อนคริสตกาล) บังคลาเทศ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปลูกกันอย่างแพร่หลายตั้งแต่ อินเดีย บังคลาเทศ พม่า ไทย ลาว เวียดนาม และจีนตอนใต้ แบ่งออกเป็น 3 สายพันธุ์ คือ

- (1) แบบ Senica หรือ Japonica ปลูกบริเวณลุ่มแม่น้ำเหลืองของจีน แพร่ไปยังเกาหลีและญี่ปุ่น เมื่อประมาณ 300 ปีก่อนคริสต์ศตวรรษ เป็นข้าวเมล็ดป้อม ต้นเตี้ย ฟางแข็ง
- (2) แบบ Indica เป็นข้าวเมล็ดยาว ปลูกในเขตร้อนแพร่สู่ตอนใต้ของอินเดีย ศรีลังกา พม่า ไทย มลายู หมู่เกาะต่างๆ และแถบลุ่มน้ำแยงซีของจีน ประมาณ ค.ศ. 200 เมล็ดยาว ต้นสูงฟางอ่อน
- (3) แบบ Javanica (ข้าวชวา) ปลูกในอินโดนีเซีย แพร่ไปยังฟิลิปปินส์และญี่ปุ่น เมล็ดเรียวยาว มีหาง

สถานการณ์ข้าวไทย

จากหลักฐานโบราณคดีพบว่าที่บ้านโนนนกทา อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น และที่บ้านเชียง จ.อุดรธานี คนไทยกินข้าวเป็นอาหารหลักมานานไม่น้อยกว่า 5,500 ปี สำคัญยิ่งวัฒนธรรมของคนไทยโดยเฉพาะชาวนาไทยผูกพันอยู่กับข้าวนับแต่อยู่ในครรรภ์มารดาจนอำลาโลกเลยทีเดียว เพราะข้าวมิได้หมายถึงความสำคัญ ความมั่งคั่งทางรายได้ว่าเป็นด้านหลักเพียงประการเดียว แต่เป็นวิถีชีวิตทั้งด้านความเชื่อ ศรัทธา ประเพณีที่ก่อให้เกิดความรักความผูกพัน ความเอื้ออาทรต่อกันในชุมชนในสังคม รวมถึงการยอมรับต่อธรรมชาติ ดิน น้ำ สิ่งแวดล้อมอย่างมีมนสิการ³ (มนสิการ : อ่อนน้อมจากจิตใจ)

ข้าวมีความสำคัญกับชนทุกชั้น จะเห็นได้ว่านำมาเป็นตัวกำหนดคักดินนา นับแต่สมัยอยุธยาจนรัตนโกสินทร์ ในสมัยสุโขทัยข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญ เห็นได้จากหลักศิลาจารึกที่ให้ความเป็นอิสระในการค้า นอกจากนี้ด้วยพระปรีชาสามารถของพ่อขุนรามคำแหง สามารถนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการทำนา โดยการนำเอาท่อน้ำเข้าไปเลี้ยงนาให้เป็นนาเหมืองฝาย ครั้นเมื่อเข้าหน้าฝนก็มีพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ซึ่งถือปฏิบัติมาจนปัจจุบัน และในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเพิ่มพิธีสงฆ์เข้าไปเรียก “พระราชพิธีพืชมงคล” ในส่วนของชาวนามีพิธี ทำขวัญข้าว พิธีสูขวัญผู้ พิธีแห่นางแมว (การขอฝนยามแล้ง) ทำขวัญควาย พิธีส่วยพรรษา (อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี) การลงแขกเกี่ยวข้าวเพื่อให้หญิงชายได้พบกัน พิธีบุญเบิกฟ้า พิธีเซนต์พลีถูกเพื่อให้การเพาะปลูกข้าวบริบูรณ์ พิธีทำบุญสารทเดือน 10 และอีกมากพิธีเกี่ยวกับข้าวในแต่ละพื้นที่ แต่ละชุมชน แต่ละภาค จึงอาจกล่าวได้ว่าข้าวมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของสังคมไทย จากชุมชนเร่ร่อนเป็นชุมชนรกราก จากบ้านนาเป็นเมือง จากการทำเพื่อกินมาเป็นเพื่อส่งออก

แม้ข้าวเป็นสายใยแห่งชีวิตคนไทยมามากกว่า 5,500 ปี แต่สถานการณ์ที่ผันเปลี่ยนไปโดยเฉพาะปัจจุบัน จากอาชีพที่เคยภาคภูมิใจ มีเกียรติมีศักดิ์ศรี ต้องกลับกลายเป็นกลุ่มอาชีพที่ต้องสงวนไว้จนถึงที่สุด กระทั่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงกระแสพระราชดำริส (เมื่อปี 2536) ว่า “..ข้าวต้องปลูก เพราะอีก 20 ปี ประชากรอาจจะ 80 ล้านคน ข้าวจะไม่พอ ถ้าลดการปลูกข้าวไปเรื่อยๆ ข้าวจะไม่พอ เราซื้อข้าวจากต่างประเทศเรื่องอะไร ประชาชนคนไทยไม่ยอม คนไทยนี้ต้องมีข้าว แม้ข้าวที่ปลูกในเมืองไทยจะสู้ข้าวที่ปลูกในต่างประเทศไม่ได้ ต้องปลูก..” และทรงมีพระราชดำริสในวโรกาสเสด็จพระราชดำเนินทรงดนตรีที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2514 ความว่า “..เวลานี้ก็ถึงทำไม่มีข้าวมาก ราคาข้าวก็ตก ก็น่าจะเป็นการดีที่มีข้าวมาก พวกเราที่บริโภคข้าวจะได้ซื้อข้าวในราคาถูก แต่หาไม่รู้ว่ามีข้าวที่บริโภคทุกวันนี้ ราคา ก็ยังแพงเป็นที่เดือดร้อนแก่ประชาชนที่ต้องหาเหตุผล ทำไมแพง ข้าวที่บริโภคแพง และข้าวที่ชาวนาขายถูก เข้าไปหากลุ่มชาวนา ถามว่าเป็นอย่างไร เขาบอกว่าแย่ ข้าวราคาถูก ก็ถามเขาว่า ยุ่งฉางมีหรือเปล่าที่จะเก็บข้าว เขาบอกว่ามีแต่เห็นควรว่าจะเก็บข้าวเอาไว้ก่อน หลังจากที่ข้าวล้นตลาด แต่ว่าไม่ทัน

³ มนสิการ : อ่อนน้อมจากจิตใจ

นึกดูว่า ทำไมเขาไม่เก็บข้าว แม้จะมียุ่งาง เพราะเขาติดหนี้ เหตุที่ติดหนี้คือ เสื้อผ้าเหล่านั้นหรือกะปิ น้ำปลา หรือแม้กระทั่งข้าวสารที่ต้องบริโภค ถ้าไม่ได้ไปซื้อที่ตลาด หรือร่วมกันซื้อ ก็คงเป็นพ่อค้า หรือผู้ที่ซื้อข้าวเป็นผู้นำมาทำให้เป็นจุดที่ทำให้ข้าวถูก ข้าวเปลือกถูก แล้วก็ทำให้ข้าวสารแพง คือว่าชาวนาทำนาไปตลอด ต้องบริโภค เมื่อต้องบริโภคก็ต้องเอาสิ่งของ ต้องไปติดหนี้เขามาสำหรับหาสิ่งของบริโภค และเครื่องบริโภค ก็ได้รับบริการอย่างดีที่สุดจากผู้ที่มาซื้อข้าว บอกว่าไม่ต้องเอาข้าวมาเดี๋ยวนี้ เวลาได้ก็จะเอา แต่ว่าเอาสิ่งของ มาให้แล้วก็เชื่อ ของนั้นก็มีความแพง เพราะว่ามันมาถึงที่ ข้าวที่เวลาได้ขายก็ต้องขายในราคาถูก เพราะว่าเขามารับถึงที่ อันเป็นปัญหาสำคัญ ถ้าจะแก้ปัญหานี้ ก็จะต้องแก้ด้วยการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มบริโภคเหมือนกัน แล้วก็ไปติดต่อกลุ่มผู้ผลิต โดยไปตกลง อาจจะต้องตั้งหรือไปตกลงกับที่โรงสีให้แน่ จะได้ไม่ต้องผ่านหลายมือ ถ้าทุกคนที่บริโภคข้าวตั้งเป็นกลุ่มแล้วก็ไปซื้อข้าวเปลือก แล้วไปพยายามสีเองหรือให้ผู้แทนของตัวเองสี ก็ผ่านมือเพียงผู้ผลิตและผู้บริโภค ก็ตัดปัญหาอันนี้ (คนกลาง) ลงไป.." นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงห่วงใยการปลูกข้าวและแสดงความเห็นอย่างตรงไปตรงมาเพื่อหาทางออกให้ชาวนาไทยมานานนับทศวรรษ แต่สถานการณ์ของชาวนาไทยก็มีได้กระเดื่องขึ้น

ประเทศไทยผลิตข้าวปีละประมาณ 28-30 ล้านตันข้าวเปลือก เป็นผลผลิตจากชาวนาปีประมาณ 23 ล้านตัน ชาวนาปรัง 7.7 ล้านตัน ชาวนาปีแยกเป็นข้าวเจ้าประมาณ 12 ล้านตัน ข้าวสาร ข้าวเหนียว 6 ล้านตัน สำหรับจังหวัดที่ปลูก-ผลิตข้าวเมื่อปี 2550 ที่ผ่านมา สุรินทร์ผลิตได้สูงสุดถึงจำนวน 2.55 ล้านตัน รองลงมาคือบุรีรัมย์ ผลิตได้ 2.4 ล้านตัน นครราชสีมาผลิตได้ 2.4 ล้านตัน นครสวรรค์ 2.2 ล้านตันและ อุบลราชธานี 1.6 ล้านตัน ส่วนข้าวเหนียว จังหวัดขอนแก่นผลิตได้ 1.53 ล้านตัน รองลงมาคือ อุตรดิตถ์ 1.46 ล้านตัน และอุบลราชธานีผลิตได้ 1.42 ล้านตันผลผลิตชาวนาปี ภาคอีสานผลิตได้สูงสุดทั้งข้าวเจ้า ข้าวเหนียวรวม 10.3 ล้านตัน (ร้อยละ 44) ลำดับรองลงมาคือภาคเหนือ 6.6 ล้านตัน (ร้อยละ 25) ภาคกลางผลิตได้ 5.5 ล้านตัน (ร้อยละ 23) ส่วนภาคใต้ผลิตได้ 0.8 ล้านตัน (ร้อยละ 3) ในส่วนของพันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูกเป็นพันธุ์ผสม ตามการส่งเสริมของภาครัฐ สำหรับข้าวพันธุ์พื้นเมืองปลูกเพียงประมาณ 7.1 ล้านไร่ (ร้อยละ 12) จากพื้นที่ปลูกข้าวทั้งประเทศ 57.7 ล้านไร่ และปีเดียวกัน (2550) ประเทศไทยส่งออกข้าวรวม 9.557 ล้านตัน มูลค่า 123,700 ล้านบาท โดยส่งไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลกถึง 184 ประเทศ โดยส่งไปยังประเทศตะวันออกกลาง ประเทศแถบเอเชียเนียบ แต่อาจกล่าวได้ว่าตลาดส่งออกสำคัญสุดของไทยคือประเทศแถบแอฟริกาอย่าง เบนิน ซ้อมากกว่า 8 แสนตัน (801,498 ตัน) เซเนกัล ซ้อมากกว่า 680,000 ตัน (680,155 ตัน) ส่วนแอฟริกาใต้ และโวลอริโคส มากกว่า 4 แสนตัน นอกจากนั้นมีประเทศจีน สหรัฐอเมริกา ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย อิรัก ที่ซ้อมากกว่า 400,000 ตันเช่นกัน ส่วนอิหร่านซ้อมากกว่า 615,000 ตัน

ประเทศไทยมีพื้นที่ทั้งหมด 320.7 ล้านไร่ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรระบุไว้ว่าเมื่อปี 2536 มีพื้นที่ทำการเกษตรทั่วประเทศ 112.7 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 35 ของพื้นที่ทั้งหมด และเป็นพื้นที่ปลูกข้าว 68.3 ล้านไร่ เป็นชาวนาปี 57.4 ล้านไร่ ชาวนาปรัง 10.9 ล้านไร่ ครั้นถึงปี 2549 พื้นที่ปลูกข้าวลดลงเหลือเพียง

63.5 ล้านไร่ หรือลดลงประมาณ 340,000 ไร่/ปี มีชาวนา 3.7 ล้าน ครัวเรือนจากเกษตรกร 5.6 ล้าน ครัวเรือน ลดลงจากปี 2536 ซึ่งมีชาวนา 4.2 ล้านครัวเรือน

สถานการณ์ราคาข้าว (ณ วันที่ 17 พฤศจิกายน 2551)

ราคาข้าวปรับตัวสูงขึ้นอย่างก้าวกระโดดจากปี 2550 ในปี 2551 เนื่องจากการลดลงของสต็อกข้าวโลก จาก 140 ล้านตันข้าวสารในปี 2544 เหลือ 60 ล้านตันข้าวสารในปี 2550 และเหลือ 80.54 ล้านตันข้าวสาร เมื่อ พฤศจิกายน 2550 ด้วยเหตุปัจจัย ดังนี้

- สต็อกโลกลดลงมากในช่วง 6 ปีที่ผ่านมา
- ประเทศส่งออกสำคัญ ได้แก่ เวียดนามงดการส่งออกเพราะภัยธรรมชาติ อินเดียกำหนดราคาขั้นต่ำในการส่งออก จนเกิดเป็นจิตวิทยาการตลาด
- ราคาข้าวสาลีในโลกสูงขึ้นมากจาก 242 ดอลลาร์สหรัฐ เป็น 500 ดอลลาร์สหรัฐ (คนจนไม่สามารถซื้อข้าวสาลีได้จึงหันมาบริโภคข้าวมากขึ้น)
- ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้ข้าวโพดไปผลิตพลังงานทดแทน ทำให้โรงงานอาหารสัตว์จำเป็นต้องใช้ปลายและรำข้าวมาผสมมากขึ้นส่งผลให้ราคาข้าวในตลาดโลกสูงตามไปด้วย

แต่หลังจากกลางปี 2551 เวียดนามเริ่มเก็บเกี่ยวข้าวนาปรังและเริ่มส่งออกข้าว และเสนอขายราคาต่ำกว่าไทยมาก (ไทย 600 ดอลลาร์สหรัฐ เวียดนาม 360 ดอลลาร์สหรัฐ) รวมทั้งอินเดียเริ่มส่งออกข้าว Basmati ทำให้ตลาดข้าวลดความตึงตัวลง อีกทั้งผลผลิตข้าวสาลีของโลกเริ่มดีขึ้น ราคาปรับตัวลดลงอย่างมากเหลือประมาณตันละ 200 ดอลลาร์สหรัฐ ทำให้ราคาข้าวในตลาดโลกลดลง

อนึ่งรัฐบาลได้กำหนดราคาจำหน่ายข้าวในปี 51/52 คือ ข้าวหอมมะลิ ตันละ 15,000 บาท, ข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ตันละ 12,000 บาท, ข้าวเหนียว ตันละ 9,000 บาท รวมจำนวน 8 ล้านตัน ปัญหาจะเกิดตามมาคือ ราคาที่ตั้งจำหน่ายไว้สูงกว่าตลาดมาก ประมาณ 2,000-3,000 บาท/ตัน ชาวนาจะมุ่งสู่การจำหน่ายเป็นส่วนใหญ่ อาจเกิน 8 ล้านตัน รัฐบาลจะเกิดปัญหายุ้งฉางและโกดังเก็บข้าวไม่เพียงพอ (ข้าวสารเดิมก่อนปี 2551 จำนวน 2.1 ล้านตันข้าวสาร และข้าวนาปรังปีการผลิต 2551 อีก 4.5 ล้านตันข้าวเปลือก) นอกจากนี้ยังจะเกิดช่องทางการแสวงหาผลประโยชน์ที่มีควรได้จากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยชาวนาจะไม่สามารถได้รับผลประโยชน์จากราคาอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย อีกทั้งกลไกตลาดตามปกติ ของภาคธุรกิจเอกชนจะหยุดชะงัก เพราะโรงสีจะซื้อข้าวเปลือกตามราคาตลาดไม่ได้ ผู้ส่งออกก็จะไม่มีข้าวสารราคาตลาดไปขายสู่ตลาดโลก สุดท้ายข้าวสารจะจมอยู่ในสต็อกรัฐบาล (ซึ่งต้องเร่งวางแผนการตลาดไว้ล่วงหน้า) เป็นปัญหากับงบประมาณและการประกอบธุรกิจของวงการค้าข้าวในที่สุด

การทำนาเคยเป็นอาชีพที่ชาวนาไทยภาคภูมิใจ มีเกียรติ มีศักดิ์ศรีกล้าปฏิเสธที่จะประกอบอาชีพทำมาค้าขาย แต่หลายทศวรรษที่ผ่านมาข้าวเปลือกที่ขายราคาไม่คุ้มทุน แรงงานและเวลาสร้างปัญหาทางสุขภาพและสิ่งแวดล้อม คำกล่าวที่ว่าชาวนาเป็นกระดูกสันหลังของประเทศ เป็นเหมือนดวงใจของบ้านเมือง เป็นเพียงคำปลอบประโลมเพื่อให้กลุ่มพ่อค้าคนกลาง โรงสีสามารถผูกขาดเอาหัวเอาเปรียบ โดยเพียงรู้ลึก

เข้าใจต่อชาวนาเท่านั้นเอง ปัญหาต่าง ๆ นับวันมีแต่เพิ่มมากขึ้น จะโดยการค้าเสรี กลไกตลาด ที่มักนำมา กล่าวอ้างกัน สำคัญคือนโยบายของรัฐบาลที่เอื้อประโยชน์ต่อชาวนาน้อย ขาดความต่อเนื่องจริงจังจาก สภาพต่าง ๆ สามารถสรุปเป็นประเด็นปัญหาได้ดังนี้

3.1 ปัญหาด้านการผลิต

3.1.1 ดิน ชาวนาไม่มีที่ดินทำนาเป็นของตนเองต้องเช่า หลายรายเป็น "ทาส" ในที่ดินของตนเอง สภาพดินที่ถูกใช้อย่างต่อเนื่องยาวนาน ขาดการบำรุงรักษาอย่างเหมาะสมถูกวิธี เหมาะกับสภาพของพื้นที่ปลูก ทำให้ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ เกิดโรคต่อต้นข้าว กรณีดินเค็มแพร่ขยายพื้นที่กว้างขึ้นอย่างที่ราศีไศล จุดลากการผลิตให้ลดน้อยลง ชาวนาและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ขาดการประสานแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่าง กัน และขาดการประสานแลกเปลี่ยนข้อมูล องค์ความรู้ทำให้ดินมีสภาพเสื่อม เสียหายมากยิ่งขึ้น

3.1.2 น้ำ ทั้งที่ทุกฝ่ายทราบดีว่าน้ำมีความสำคัญสูงสุดที่ใช้สำหรับการปลูกพืชทุกชนิดหลาย ทศวรรษที่ผ่านมากรมชลประทานใช้งบประมาณมหาศาลในการสร้างเขื่อน เขื่อนฝาย กระจุกกระจิกทั่วประเทศ พื้นที่ ชลประทานครอบคลุมพื้นที่เพาะปลูกน้อยกว่าร้อยละ 30 ของพื้นที่เพาะปลูกทั่วประเทศ การบริหารจัดการที่ ขาดประสิทธิภาพ ข้ำร้ายคุณภาพน้ำหลายพื้นที่เจือปนสารปนเปื้อน เป็นผลให้ผลผลิตด้านการเกษตร นาข้าว ปรากฏสารตกค้าง ไม่เหมาะสมต่อผู้บริโภค แม้ในปัจจุบันไม่มีประเทศใดนำมาเป็นข้ออ้างห้ามนำเข้าผลผลิต ข้าว ผลผลิตการเกษตรซึ่งเป็นมาตรการที่มีใช้ภาษี ในอนาคตหากขาดการควบคุมดูแลจะเป็นผลเสียต่อ เกษตรกร ชาวนา ต่อการส่งออกอีกด้วย

3.1.3 เมล็ดพันธุ์ข้าว ที่ชาวนาส่วนใหญ่นำมาใช้เพาะปลูกอยู่ในสภาพ "เก่าเก็บ" และปลอมปน ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวของภาครัฐไม่สามารถตอบสนองความต้องการเมล็ดพันธุ์ที่มีอยู่ค่อนข้างจำกัดให้กับ ชาวนาได้แทบทุกฤดูกาล เป็นผลให้ผลผลิตต่อไร่ต่ำ

3.1.4 พื้นที่ปลูกข้าว ซึ่งเป็นอาหารหลักสำคัญของคนไทย นับวันมีแต่ลดสูญเสียไปเพื่อกิจกรรมอื่น ๆ อย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ทั้งจากตัวชาวนาเองและภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคการเมือง โดยเพียงคาดหวัง ว่าหลังปรับเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น จะสามารถสร้างรายได้และหรือใช้งบประมาณได้คล่องตัวกว่า กรณีนโยบายขยายพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจอื่น โดยขาดการศึกษา สำนวญ ประเมินความต้องการที่แท้จริง ความเหมาะสม สำคัญคือเกษตรกรขาดองค์ความรู้ ความเข้าใจ ความสูญเสียที่เกิดขึ้นในระยะยาว เป็น ผลกระทบต่อพื้นที่นาข้าวที่หดหายไปทุกปี ดังกล่าวข้างต้น

3.1.5 เทคโนโลยีการผลิตข้าว เมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตต่อไร่ กับหลายประเทศที่ปลูกข้าว ปรากฏ ชัดว่าประเทศไทยมีผลผลิตต่อไร่ต่ำ คือประมาณ 0.5 ตัน/ไร่ ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น นับเป็นการ ลงทุน ลงแรง เวลา ที่กล่าวได้ว่าไม่คุ้มทุน ขณะที่ประเทศคู่แข่งก้าวล้ำไปไกลกว่ามาก สะท้อนให้เห็นว่า ประเทศไทยยังไม่สามารถถ่ายทอดการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตข้าวให้กับเกษตรกรได้ทั่วถึง และขาดการ ส่งเสริม สนับสนุน การใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับการผลิตตั้งแต่เริ่มเพาะปลูกจนเก็บเกี่ยว

3.1.6 โรคและแมลงศัตรูข้าว รวมถึง แมลงทำลายข้าวสาร เป็นปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งของชาวนาไทยเป็นเหตุให้มีการนำเข้าสารเคมีเพื่อกำจัดศัตรูพืชกันอย่างแพร่หลาย ทั้งที่รู้ชัดว่าก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้ผลิต ผู้บริโภค การส่งออก ทำลายดิน สิ่งแวดล้อมความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรที่เคยมีมา ยังมีการใช้ยาปราบวัชพืช ปราบศัตรูข้าวกันอย่างขาดความตระหนักและไม่สนใจต่อผลกระทบต่อสุขภาพและต้นทุนที่เกิดขึ้น ภาครัฐยังไม่สามารถประชาสัมพันธ์ ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในการใช้สารเคมีให้กับชาวนาได้อย่างทั่วถึง

3.1.7 แรงงาน สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนจากสังคมเกษตรเป็นสังคมเมือง ส่งผลให้แรงงานภาคการเกษตรได้ปรับตัวเองเข้าสู่ภาคการผลิตอื่นๆ ทั้งในส่วนของภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ ประกอบกับการทำเกษตรกรรมโดยเฉพาะการทำนาไม่สามารถสนองตอบระหว่างรายได้กับรายจ่าย จากการสำรวจข้อมูลชาวนาที่เข้าร่วมโครงการศูนย์ข้าวชุมชนกับกรมการข้าวเมื่อกลางปี 2551 พบว่าชาวนามีอายุต่ำกว่า 30 ปี มีประมาณร้อยละ 3.5 อายุระหว่าง 30-39 ปี มีประมาณร้อยละ 17 อายุระหว่าง 40-59 ปี มีประมาณร้อยละ 67.9 ปี อายุมากกว่า 60 ปี มีประมาณร้อยละ 11.6 ปี โดยมีอายุเฉลี่ยประมาณ 57 ปี และแนวโน้มในอีก 10 ปีข้างหน้าชาวนาจะมีอายุเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็นผลให้การทำนาปัจจุบันมีแต่แรงงานที่เข้าสู่วัยสูงอายุนับเป็นวิกฤตสำคัญที่จะกระทบต่อการเป็นผู้นำในการผลิตข้าวของโลก

3.2 ปัญหาต้นทุน

เปรียบเทียบผลผลิตต่อไร่ประมาณ 2,500 บาท/ไร่ หรือประมาณ 6,230 บาท/เกวียน กับทุนที่ชาวนาต้องจ่ายสำหรับค่าเช่าที่นา ค่าปุ๋ย ค่ายาปราบศัตรูข้าว วัชพืช ค่าไถหว่าน เก็บเกี่ยว บรรจุกันต์ ค่าขนส่ง จะเห็นได้ว่าชาวนาไทยยังตามหลังอีกหลาย ๆ ประเทศที่ปลูกข้าว หากพิจารณาระยะเวลา แรงงาน น้ำ การซ่อมแซม อาจกล่าวได้ว่าไม่คุ้มทุน สำคัญและเป็นปัญหาหลักอีกประการคือ เมื่อราคาน้ำมันสูงขึ้น ทำให้ต้นทุนด้านการเกษตรทุกชนิดสูงตามไปด้วย โดยเฉพาะปุ๋ย แม้ราคาน้ำมันลดลงแต่ราคาขององค์ประกอบพื้นฐานต่าง ๆ ดังกล่าวมิได้ลดตามลงมา ช้ำร้ายจากการนำเสนองของสื่อระบุว่า ปุ๋ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ด้อยคุณภาพ ขาดประสิทธิภาพ เป็นมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพของชาวนา และเป็นการซ้ำเติมเพิ่มหนี้สินลดรายได้ของชาวนาอีกต่างหาก

ปัญหาสำคัญอีกประการคือปัญหาหนี้สินของชาวนา ในการทำนาก็เหมือนการประกอบอาชีพอื่นๆ คือต้องใช้ทุน การทำนาปลูกข้าวต้องใช้อุปกรณ์การผลิต นับตั้งแต่การเตรียมดิน เมล็ดพันธุ์ การไถหว่าน บักดำซ่อม ดูแลรักษา การใช้ปุ๋ย จนกระทั่งการเก็บเกี่ยว ชาวนาจึงจำเป็นต้องหาแหล่งเงินกู้มาใช้เป็นทุน ซึ่งส่วนใหญ่จะกู้ยืมจากสถาบันการเงินในลักษณะสินเชื่อเพื่อการเกษตรจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) และธนาคารพาณิชย์ พบว่าปี 2547 มีการกู้เงินเพื่อทำนาจำนวน 96,805 ล้านบาท ปี 2548 จำนวน 98,487 ล้านบาท ปี 2550 จำนวน 90,640 ล้านบาท และปี 2551 จนถึงเดือนมีนาคม ชาวนากู้สินเชื่อเพื่อการเกษตรไปแล้ว 83,746 ล้านบาท การที่เกษตรกรมีแหล่งทุนจำกัด คือ มีเพียงบาง

ธนาคารบางสถาบันการเงินเท่านั้น นับเป็นการผูกขาดคล้าย ๆ แหล่งทุน แทนการส่งเสริมสนับสนุนบ่อยครั้ง เป็นการซ้ำเติมชาวนา เกษตรกรไม่ว่ากรณีภัยจากธรรมชาติ จากสถานการณ์อื่น ๆ ของโลกแม้ชาวนาตกอยู่ในสภาพ "นาล่ม" แต่เจ้าของทุนมีวิธีการหลากหลายรูปแบบ สามารถสร้างภาระหนี้สินให้กับชาวนาได้อย่างแยบยล อาจกล่าวได้ว่าไม่มีกลุ่มอาชีพใดที่มีภาระหนี้สินล้นพ้น และยั่งยืนอย่างชาวนาไทยจนกลายเป็น "ทาส" ติดที่นาของตนเอง ดังกล่าวมา

3.3 ปัญหาด้านราคา

เดือนตุลาคม 2548 ข้าวนาปรังความชื้นไม่เกินร้อยละ 15 ราคาตันละ 7,000 บาท ต้นปีที่ผ่านมาคือ เดือนเมษายน 2551 ราคาเพิ่มเป็น 14,000 บาท/ตัน ขณะที่ข้าวหอมมะลิ เมื่อเดือน มีนาคม 2550 ราคา ประมาณ 8,400 บาท/ตัน เดือนเดียวกันปี 2551 ราคาพุ่งขึ้นเป็น 13,000 บาท/ตัน (12,995 บาท) ส่วนข้าวเปลือกนาปีร้อยละ 5 เดือนมีนาคม 2550 ราคาประมาณ 6,600 บาท/ตัน (6,619 บาท) หนึ่งปีถัดมา (มีนาคม 2551) ราคาเพิ่มเป็น 9,500 บาท/ตัน (9,453 บาท)

ขณะที่สถานการณ์ราคาข้าวเปลือก ณ ปัจจุบัน (ต.ค. – พ.ย.51) ราคากลับลดลงเป็นอย่างมาก เป็นเหตุให้ชาวนาเรียกร้องให้รัฐเข้ามาแทรกแซง ประกันราคาข้าว จะด้วยการค้าเสรี กลไกการตลาด การผูกขาดการค้า การส่งออก การเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางหรือโรงสี หรือนโยบายที่ผิดพลาดก็ตามที ผลที่เกิดขึ้นเป็นภาระ กระทบต่อชาวนาไทยอย่างยากที่จะหลีกเลี่ยง คือข้าวเปลือกราคาตกต่ำ ซ้ำร้ายผู้บริโภคพลอยซื้อข้าวสารในราคาตลาดโลกไปด้วย ทั้งที่ไทยผลิตข้าวส่งออกอันดับหนึ่งของโลก

3.4 ปัญหาด้านการตลาด

ประเทศไทยมีความสามารถด้านการส่งออกข้าวสู่ประเทศต่าง ๆ กว่า 180 ประเทศทั่วโลก และส่งออกสูงสุดเกือบ 10 ล้านตันข้าวสาร เมื่อปี 2550 ตลาดโลกยังคงเปิดกว้างสำหรับข้าวหอมมะลิและข้าวเกือบทุกชนิดของไทย แต่จะเห็นได้ว่าเราเสียโอกาสแก่ประเทศคู่แข่งอยู่ค่อนข้างบ่อย จากปัญหาภายในของเราเอง เป็นเหตุให้ข้าวสารค้างโกดังเก็บระบายไม่ทันตามเวลาดำหนด เป็นผลให้ข้าวสารเป็นรา มีมอด สูญหาย สูญเสียโอกาส ผลกระทบดังกล่าว ชาวนากลับเป็นผู้แบกรับ โดยการถูกกดราคาข้าวเปลือก นอกเหนือไปจากเหตุผลดังกล่าว เรื่องของความชื้น ความเบี่ยงเบนของราคาตลาด การขนส่ง ราคาน้ำมัน จะถูกนำมาอ้างในการรับซื้อข้าวเปลือกทุกฤดูกาล โดยขาดการคำนึงถึงประโยชน์แท้จริงที่พ่อค้าคนกลาง,โรงสี ได้รับด้วย ไม่เพียงข้าวสารซึ่งเป็นอาหารหลักของผู้บริโภค ไร่ข้าว จมูกข้าว แกลบ ล้วนแล้วแต่มีประโยชน์ มีราคาทั้งสิ้นยิ่งโลกประสบกับภาวะโลกร้อน วิกฤตเศรษฐกิจ พื้นที่เพื่อการปลูกพืชอาหารหดหายไป จึงน่าจะเป็นโอกาสตลาดข้าวไทยท่ามกลางวิกฤตดังกล่าว

3.5 ปัญหาด้านนโยบาย

แม้ประเทศไทยสามารถส่งออกข้าวสูงสุดต่อเนื่องมานานปี คนไทย กินข้าวมานานนับพันปี รัฐบาลให้กำลังใจชาวนามาทุกยุคทุกสมัยในรูปของคำขวัญ อย่างเช่น ชาวนาเป็นกระดูกสันหลังของประเทศ

เป็นดวงใจของชาติ สำหรับความเป็นจริงชาวนาไทยตกอยู่ในสภาพแทบไม่สามารถลืมตาอ้าปาก ไม่มีที่นา เป็นของตน เป็นทาสในที่นาของตนเอง มีหนี้สินล้นพ้น และยั่งยืน ข้าร้ายแทบทุกรัฐบาลอาศัยชาวนาเป็นฐาน ผลประโยชน์มาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในส่วนของงบประมาณ และฐานคะแนน บางยุคสมัยนำชาวนามา เคลื่อนไหวต่อรองผลประโยชน์ส่วนบุคคล ชาวนาตกอยู่ในสภาพไร้ศักดิ์ศรี อ่อนแอทางจริยธรรม ขาด ภูมิคุ้มกันความภาคภูมิใจในอาชีพ นโยบายของรัฐบาลขาดความชัดเจน ขาดความต่อเนื่องที่จะแก้ปัญหาให้ เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงกับชาวนา ทั้งในเรื่องของ ดิน น้ำ พื้นที่ปลูกพันธุ์ข้าว ทุน ราคา ตลาด หนี้สิน ตลอดจน ถึงมาตรการป้องกันแก้ไขเยียวยาผลกระทบจากภัยธรรมชาติ การค้าเสรี ราคาน้ำมันที่แพงขึ้น วิกฤต เศรษฐกิจโลก ทั้งที่ข้าวเป็นพืชอาหารเพียงชนิดเดียวที่สร้างรายได้ สร้างชื่อเสียง ให้กับประเทศมาอย่าง ต่อเนื่องยาวนาน อุปสรรคสำคัญอีกประการคือ การที่รัฐบาลมอบหมายให้เพียงบางองค์กร บางหน่วยงาน รับผิดชอบ ผูกขาดแหล่งทุนของชาวนา – เกษตรกร นับเป็นการผูกมัดชาวนาเอาไว้กับแหล่งทุนนั้นโดยเจตนา

ระบบสิทธิบัตรกำลังคุกคาม ถึงขั้นปล้นนวัตกรรมของชาวนาและทำให้เกิดการผูกขาดทางการค้า กรณีบริษัทไรท์เทคที่เท็กซัสได้จดสิทธิบัตรข้าว เช่น เท็กมาติ บัสมาติ และจัสมาติ ซึ่งโดยทั่วไปย่อมเข้าใจว่า กลิ่นหอมของจัสมาติเกิดจากการคิดค้นที่แปลกใหม่ของอุตสาหกรรม แต่กลิ่นหอมของจัสมาติซึ่งในสิทธิบัตร อ้างว่าเป็นของใหม่ หาใช้สิ่งแปลกใหม่อย่างไรไม่ ขณะเดียวกันการสร้างอนุพันธุ์จากการผสมข้ามสายพันธุ์ ไซเป็นเรื่องแปลกใหม่หรือไม่มีใครทำมาก่อนแต่การจดสิทธิบัตรกลับรับรองความเป็น “ใจร” ของบริษัท ข้า กล่าวหาเจ้าของดั้งเดิมว่าจะเมิดสิทธิประโยชน์ของบริษัท จึงเป็นปัญหาที่รัฐบาลต้องให้ความสนใจอย่าง จริงจังกับ “ใจร” ในคราวของผู้เชี่ยวชาญ

สำคัญอีกประการต่อข้อมูลที่ว่าพันธุ์วิศวกรรมจะสามารถแก้ปัญหาวิกฤตอาหาร โดยสามารถเพิ่ม ผลผลิตพืชทนแล้งได้มากขึ้น ยังคงเป็นเรื่องที่คลุมเครือเพราะว่าพืช โดยเฉพาะข้าวแต่ละสายพันธุ์ มีลักษณะเฉพาะทางพันธุกรรม อาจกล่าวได้ว่าการนำข้าว GMOs มาทดลองปลูกในไร่นาจะก่อให้เกิดความ เสียหายต่อเกษตรกรรายย่อยอย่างแน่นอนจากข้อมูลในเชิงการใช้ น้ำของข้าวดัดแปลงพันธุกรรมจะด้อย ประสิทธิภาพกว่า 1,500 เท่า ในการให้วิตามิน A ซึ่งวิตามินนี้จำเป็นต่อการป้องกันอาการตาบอด มายาคติ เรื่องการแก้ปัญหาผลผลิตด้วยข้าว GMOs จึงไม่ใช่หนทางแก้ปัญหาสำหรับประเทศไทย – ชาวนาไทยอย่าง แน่นนอน ขณะเดียวกันประเทศที่รับซื้อข้าว-ผลผลิตด้านการเกษตรจากไทย ล้วนมีเงื่อนไขไม่ต้องการพืช GMOs ทั้งสิ้น

ดังเป็นที่ยอมรับว่า ข้าวไทย โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิ ข้าวหอมปทุม เป็นที่รู้จักมีชื่อกระฉ่อนไป ทั่วโลก แต่รัฐมิได้ส่งเสริมสนับสนุนเท่าที่ควร ข้าขาดมาตรการป้องกันแก้ไขจากการฉกฉวยโอกาส จาก ประเทศคู่แข่งที่นำข้าวหอมมะลิไปจดสิทธิบัตร ขณะที่คู่ค้า – คู่แข่ง อย่างจีน อินเดีย เวียดนามล้วนนำหน้า ไทยทั้งชนิดพันธุ์ข้าว ผลผลิตต่อไร่ การขาดนโยบายหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับชาวนา ความเหมาะสมกับภูมิสังคม การขาดลานตาก โรงเก็บยุ้งฉาง เครื่องอบความชื้น การขาดการส่งเสริม สนับสนุนการรวมตัวรวมกลุ่มของชาวนา โรงสีข้าวชุมชน การขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังและอย่างต่อเนื่อง

ด้านการวิจัยพันธุ์ข้าว การแปรรูป การเพิ่มมูลค่า คุณค่าของข้าวแต่ละชนิด รวมถึงความสามารถในการสงวนรักษาพันธุ์ข้าวพื้นบ้าน ล้วนเป็นปัญหาที่หนักหน่วง สร้างความอ่อนแอให้กับชาวนาไทย

แม้ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นเมืองอู่อข้าว อู่น้ำ เป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของภูมิภาคและของโลก แต่ความสำเร็จจากการพัฒนาพันธุ์ข้าวที่ชาวโลกนิยม และคนไทยภาคภูมิใจ ยังไม่ได้รับการแนะนำขยายผลเท่าที่ควร จึงเป็นภาระที่รัฐบาลต้องให้ความสำคัญ และกำหนดเป็นนโยบายให้เหมาะสม ชัดเจนเพื่อประโยชน์สุขของชาวนาไทย ของบ้านเมือง ก่อนที่ชาวนาไทยจะลดน้อยลงไปกว่าปัจจุบัน

4. ความเห็นและข้อเสนอแนะ

4.1 ด้านการผลิต

4.1.1 รัฐบาลต้องจัดหาพื้นที่นาให้กับชาวนาที่ไม่มีนา รวมถึงมาตรการช่วยเหลือชาวนาที่ต้องขายแรงงาน ในที่นาของตนเอง ตลอดจนการส่งเสริมสนับสนุนผลักดันให้ชาวนาสามารถดูแลรักษาบำรุง พื้นฟูพื้นที่นา ให้สมบูรณ์เหมาะสมต่อการทำนา โดยประกาศให้การผลิต การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ชีวภาพ เป็นวาระแห่งชาติรวมถึงรณรงค์ให้ชาวนา ลด ละ เลิก หลีกเลี้ยงสารเคมีทุกชนิดที่ทำลายดิน สภาพแวดล้อม สุขภาวะ ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งต่อความเชื่อถือด้านผลผลิตข้าวของประเทศ

4.1.2 รัฐบาลต้องจัดหาแหล่งน้ำ จัดเก็บ กระจายน้ำและการชลประทานอย่างเป็นธรรมให้เพียงพอเหมาะสมต่อการทำนา การป้องกันแก้ไขภัยน้ำท่วม ภัยแล้ง น้ำเจือปนสารปนเปื้อน รวมถึงเปิดโอกาสให้ชาวนามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาแหล่งน้ำ ทั้งที่จัดสร้างขึ้น มีอยู่ตามธรรมชาติ ลุ่มน้ำ น้ำใต้ดิน การใช้เครื่องสูบน้ำ การผัน-เก็บน้ำ ตามวิถีชีวิตวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาค

4.1.3 รัฐบาลต้องส่งเสริม สนับสนุนศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวทั้งกำลังคนและงบประมาณ ให้กับศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนให้สามารถ จัดเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าวหลัก เมล็ดพันธุ์ขยาย ให้เพียงพอต่อฤดูกาลเพาะปลูก รวมถึงข้อมูลองค์ความรู้แก่ชาวนาให้เกิดความเหมาะสม ตามสภาพจริงของแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเก็บรักษาขยายพันธุ์ข้าวพื้นเมืองของแต่ละท้องถิ่นที่หลงเหลืออยู่มิให้สูญหายไปอย่างที่ผ่านมา และหากมีการนำพันธุ์ข้าวพื้นเมืองไปต่อยอด ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของพื้นที่เดิม

4.1.4 รัฐบาลต้องตรากฎหมายคุ้มครองพื้นที่การเกษตรโดยเฉพาะพื้นที่นาที่มีอยู่ ณ ปัจจุบัน (ประมาณ 58 ล้านไร่) ไว้สำหรับการทำนา เพื่อความมั่นคงด้านอาหารของประเทศ ห้ามนำพื้นที่นาให้ชาวต่างชาติ เช่า-ซื้อ เพื่อการทำนาทุกรูปแบบ

4.1.5 รัฐบาลต้องพัฒนา รวมทั้งต้องส่งเสริมและสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิตข้าวให้กับชาวนา อย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มผลผลิตข้าว โดยคำนึงถึงทรัพยากรในท้องถิ่น และเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ รวมถึงมาตรการช่วยเหลือชาวนาที่อยู่นอกเขตชลประทานให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้โดยไม่ต้องเคลื่อนย้าย อพยพยามหมดฤดูทำนา

4.1.6 รัฐบาลต้องกำหนดมาตรการที่ชัดเจนเป็นผลเชิงประจักษ์ในการควบคุม ยับยั้ง กำจัดศัตรูข้าวทุกชนิด เพื่อมิให้เกิดความสูญเสียต่อการผลิตข้าว รวมถึงสามารถรักษาคุณภาพข้าวให้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคและผู้ค้า

4.1.7 รัฐบาลต้องไม่อนุญาตการปลูกข้าวตัดต่อพันธุวิศวกรรม (GMOs) ทุกประเภท ทุกพื้นที่

4.1.8 รัฐบาลต้องดำเนินการทุกวิถีทางเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับชาวนาในการประกอบอาชีพการรักษาสภาพพื้นที่นาความภาคภูมิใจ ศักดิ์ศรี สร้างภูมิคุ้มกันรวมถึงสวัสดิการเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้อาชีพชาวนาไทยมีการสืบสานจากคนรุ่นพ่อแม่ไปสู่ชาวนารุ่นใหม่ให้ชาวนาไทยข้าวไทยสามารถยืนหยัดแข่งขันในเวทีโลกได้

4.1.9 รัฐบาลต้องจัดให้มีเจ้าหน้าที่ด้านการเกษตรโดยเฉพาะด้านข้าวอย่างเพียงพอ เพื่อดูแลเกษตรกร (ชาวนา) ได้อย่างทั่วถึงทุกพื้นที่ (ตำบล อำเภอ จังหวัด) รวมถึงจัดงบประมาณให้เหมาะสมด้วย

4.2 ด้านทุน

4.2.1 จัดหาและเปิดโอกาสให้ชาวนาเข้าถึงแหล่งทุนที่หลากหลายกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ในอัตราปลอดดอกเบี้ย จนกว่าจะขายผลผลิต หรือดอกเบี้ยต่ำผ่อนส่งระยะยาว รวมถึงมาตรการผ่อนผันผ่อนปรน ในภาวะภัยพิบัติต่าง ๆ ที่มีผลต่อการผลิตของชาวนา

4.2.2 รัฐบาลต้องเร่งรัดปรับปรุง กระตุ้นการดำเนินงานขององค์กรที่จัดตั้งขึ้นอย่างเช่น สหกรณ์การเกษตร ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ธนาคารการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เพื่อส่งเสริมสนับสนุน ชาวนาให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงต่อชาวนา

4.2.3 ส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการทางเทคนิคที่ประหยัดต้นทุนและกระบวนการจัดการเพื่อลดต้นทุน สร้างแรงจูงใจให้ชาวนาสามารถรวมกลุ่มเพื่อการผลิตปุ๋ย ขับเคลื่อนการประกอบการโรงสีชุมชนการขายการแปรรูปข้าวเปลือก รวมถึงกิจกรรมที่สร้างความเข้มแข็งให้กับชาวนา

4.2.4 รัฐบาลต้องกำหนดมาตรการนำเงินกองทุนช่วยเหลือเกษตรกรมาเป็นกองทุนส่งเสริมสนับสนุนช่วยเหลือเยียวยาแก้ไขปัญหาชาวนา ในกรณีที่สูญเสียและกำลังจะสูญเสียที่นาเพื่อให้สามารถดำรงรักษาพื้นที่นา อาชีพการทำนาเอาไว้ได้อย่างมีศักดิ์ศรี มีอนาคตที่ยั่งยืน

4.3 ด้านราคา

4.3.1 รัฐบาลต้องกำหนดมาตรการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อชาวนาในการขายข้าวเปลือก โดยคำนึงความคุ้มทุน และมีศักยภาพในการแข่งขันได้ของพ่อค้าคนกลาง รวมถึงความเป็นธรรมต่อผู้บริโภค

4.3.2 รัฐบาลต้องใช้หลักธรรมาภิบาล ประสานให้เกิดประโยชน์ร่วมระหว่างชาวนา คนกลาง และผู้ส่งออก กรณีที่รัฐบาลจำเป็นต้องเข้าแทรกแซงประกันราคา ต้องกำหนดมาตรการให้เกิดความเหมาะสมชัดเจนโปร่งใส ตรวจสอบได้ เป็นประโยชน์ที่แท้จริงต่อชาวนาทุกภาคทุกฤดูเก็บเกี่ยว

4.3.3 เพื่อลดความเสี่ยงการผูกขาดการฉวยโอกาสกดราคาจากพ่อค้าคนกลางและโรงสี รัฐบาลต้องสนับสนุนดำเนินการให้ภาคเอกชน กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์การเกษตร ทหารฯ สามารถรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาได้ขยายวงกว้างมากขึ้น

4.3.4 รัฐบาลต้องกำหนดให้มีการประกันภัยพืชผลทางการเกษตรโดยเฉพาะการทำนาข้าว เพื่อลดความเสี่ยงจากการประกอบอาชีพ

4.4 ด้านการตลาด

4.4.1 รัฐบาลต้องสร้าง Brand name มาตรฐานข้าวไทย โดยทำการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจในเอกลักษณ์พิเศษของข้าวไทย ส่งเสริมให้ผู้ค้าข้าวไทยทำการตลาดเชิงรุก ไม่ใช่เสนอจุดเด่นเฉพาะข้าวหอมมะลิ เท่านั้น แต่ต้องสร้างความชัดเจนในข้าวหอมชนิดต่างๆ เช่น ข้าวหอมปทุม ข้าวหอมพันธุ์พื้นเมือง หรือส่งเสริมในลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของข้าวหอมจังหวัด ให้เป็นที่รู้จักในตลาดข้าวโลกให้กว้างขวางยิ่งขึ้น รวมถึงสามารถรักษาตลาดข้าวเดิมเอาไว้ด้วย

4.4.2 รัฐบาลต้องกำหนดมาตรการความร่วมมือระหว่างผู้ผลิต (ชาวนา) พ่อค้าคนกลางผู้ส่งออกข้าว เพื่อลดปัญหาการแข่งขันตัดราคาขายกันเอง รวมถึงการสูญเสียโอกาสส่งออกข้าวของประเทศด้วย

4.4.3 เพื่อลดการผูกขาดส่งออกข้าวและกระจายความเสี่ยง รัฐบาลต้องเปิดโอกาสให้บริษัทเอกชน องค์การเกษตรกร สหกรณ์การเกษตรได้มีโอกาสส่งออกข้าวสารมากขึ้น รวมถึงพัฒนาโครงสร้างตลาดและกลไกตลาดทุกระดับ

4.4.4 รัฐบาลต้องสร้างความเข้าใจตลาดซื้อขายล่วงหน้าสินค้าเกษตรว่าเป็นคุณประโยชน์ต่อชาวนาอย่างไรให้กับชาวนาให้ครอบคลุมทุกภูมิภาค รวมถึงรวบรวมข้อมูลข่าวสารการตลาดข้าวอย่างเป็นระบบ เพื่อภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้รับทราบสถานการณ์อย่างสม่ำเสมอ

4.5 ด้านนโยบาย

4.5.1 รัฐบาลต้องกำหนดนโยบายมีเป้าหมายทิศทางชัดเจนด้านการผลิต ทุนราคาและการตลาด รวมถึงสนับสนุนการวิจัยพัฒนาข้าวของไทย ทั้งในส่วนของพันธุ์ข้าว การแปรรูป การเพิ่มมูลค่า คุณค่าของข้าวแต่ละชนิด ให้กับองค์กรหน่วยงานกลุ่มเกษตรกรสถาบันที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องจริงจัง

4.5.2 รัฐบาลต้องจัดเก็บภาษีสูงสุดหรือห้ามนำเข้าสารเคมีที่มีพิษด้านการเกษตร รวมถึงมาตรการโฆษณาขายผลิตภัณฑ์ด้านการเกษตร (ทำนา) ที่เกินเลยความเป็นจริงเพื่อคุ้มครองชาวนา สิ่งแวดล้อมและความเชื่อถือต่อผลผลิต (ข้าว) ของประเทศในภาพรวม

4.5.3 รัฐบาลต้องกำหนดมาตรการลด ปลดปล่อย หรือยกเลิกหนี้สินให้กับชาวนาอย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงสนับสนุนอาชีพเสริมตามศักยภาพของแต่ละภูมิภาค และจัดตั้งศูนย์ข้อมูลการเกษตรรวมถึงข้อมูลการผลิตข้าวรายครัวเรือนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่

4.5.4 รัฐบาลต้องดำเนินนโยบายลดต้นทุนการผลิต โดยกำหนดให้การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ เป็นวาระแห่งชาติรวมถึงบูรณาการความรับผิดชอบของกระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้องให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.5.5 รัฐบาลต้องส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มเกษตรกรที่ดำเนินการอนุรักษ์ปกป้องสืบทอดพันธุ์ข้าวพื้นเมือง และการดำรงรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวนาไว้ รวมถึงสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจริงจังกการเกษตรทฤษฎีใหม่ให้ขยายครอบคลุมทั่วประเทศ

4.5.6 รัฐบาลต้องกำหนดยุทธศาสตร์ข้าวให้ชัดเจนเป็นรูปธรรมรวมถึงดำเนินนโยบายผลักดันองค์กรข้าวระหว่างประเทศให้เกิดความร่วมมือต่อกันเพื่อสามารถกำหนดเป้าหมายด้านปริมาณการผลิต ราคา รวมถึงตลาดที่เป็นผลประโยชน์ร่วมเพื่อความมั่นคงด้านอาหารของภูมิภาคอย่างแท้จริง

4.5.7 รัฐบาลต้องไม่อนุญาต หรือดำเนินการอย่างรอบคอบในการยินยอมให้บริษัทเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริษัทข้ามชาติที่อยู่ในรูปแบบใดก็ตาม ชาวต่างชาติ จดสิทธิบัตรพันธุ์พืชพันธุ์ข้าวไทย เพื่อรักษาความมั่นคงความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรธรรมชาติไว้ รวมถึงมาตรการปกป้องรักษาเรียกร้องสิทธิอย่างถึงที่สุดกรณีบริษัทข้ามชาตินำพันธุ์ข้าวพันธุ์พืชของประเทศไทยไปจดสิทธิบัตร

4.5.8 ในการทำสัญญาการค้าเสรีลักษณะทวิภาคี (FTA) หรือพหุภาคี ภาครัฐต้องมีตัวแทนเกษตร ตัวแทนภาคเกษตรที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมโดยตลอดกระบวนการ รวมถึงต้องผ่านการพิจารณาจากรัฐสภาตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 190 ด้วย

4.5.9 รัฐบาลต้องส่งเสริมสนับสนุนกำหนดมาตรการจูงใจให้มีการศึกษาด้านการเกษตรอย่างจริงจัง รวมถึงปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรกระบวนการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

4.5.10 รัฐบาลต้องไม่อนุญาตให้บริษัทข้ามชาติ และหรือตัวแทนทุกรูปแบบ (Nominee) เข้ามาดำเนินการซื้อ ขาย แพร่ขยาย นำเข้าหรือส่งออกเมล็ดพันธุ์ข้าวรวมถึงเมล็ดพันธุ์พืชอาหารของมนุษย์ และสัตว์ ทุกชนิดทุกรูปแบบในลักษณะผูกขาด

4.5.11 รัฐบาลต้องจัดสวัสดิการให้กับชาวนาอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมเหมือนกับการประกอบอาชีพอื่นๆ โดยกำหนดมาตรการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ตามความเหมาะสม

4.5.12 ส่งเสริมสนับสนุนชุมชนต้นแบบหรือโครงการนำร่องการจัดการน้ำให้พอเพียงต่อครัวเรือน โดยการทำให้ทุกครัวเรือนมีแหล่งกักเก็บน้ำภายในบ้านหรือสระน้ำ ห้วยหนองคลองบึงขนาดเหมาะสมของครัวเรือน และชุมชนเพื่อการเกษตร - ทำนาและใช้ภายในบ้านเรือน